

BARZAZ,

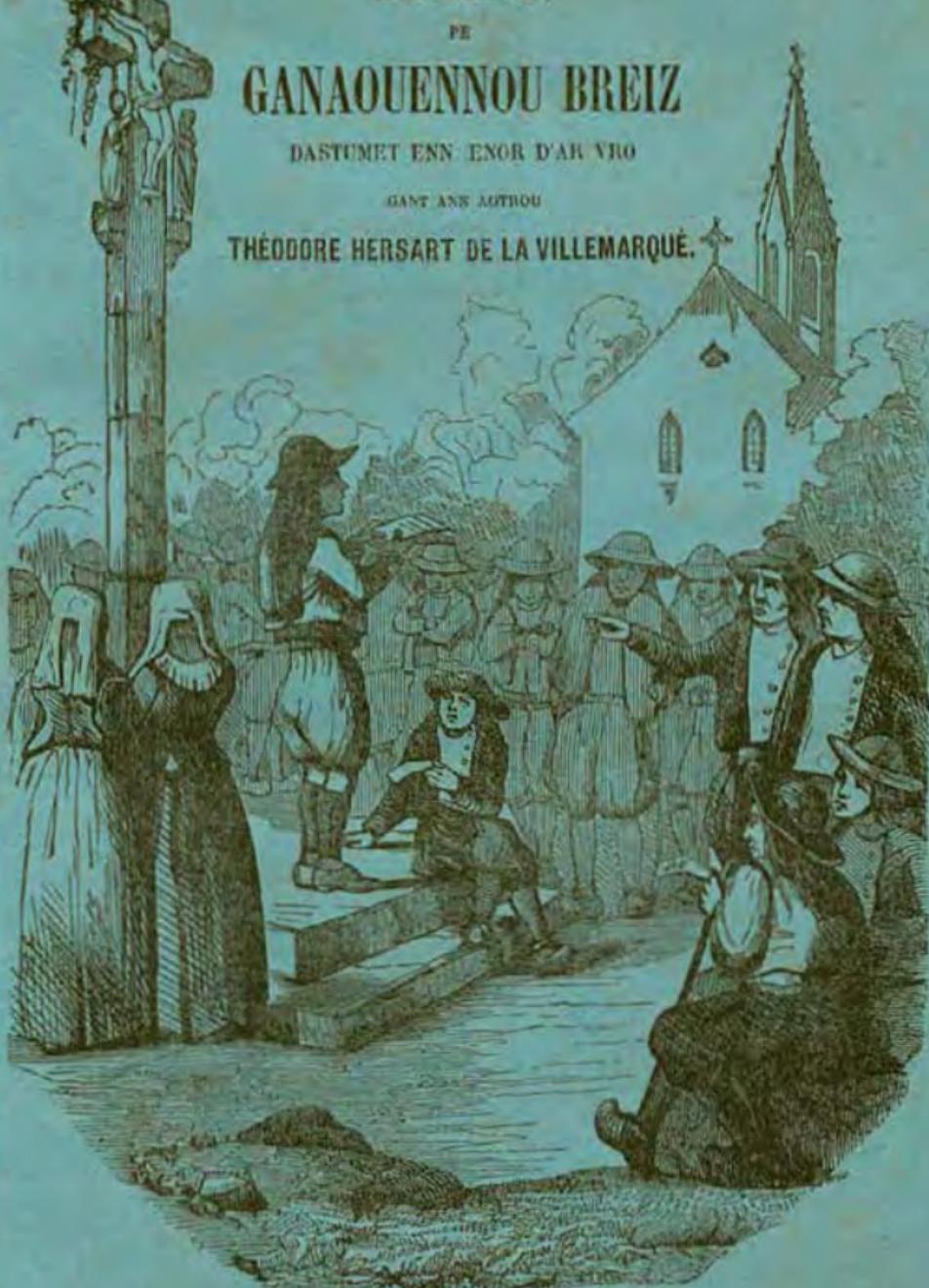
PE

GANAOUENNOUN BREIZ

DASTUMET ENN ENOR D'AR VRO

GANT ANN MOTROU

THEODORE HERSAT DE LA VILLEMARQUE.

Ene c'hance o kana kanadurounou Breiz.

E PARIS,

E TI DELLOYE, LEVRIER AR YREIZIZ,

E BREIZ-IZEL,

E TI ANN HOLL LEVRIERIEN EUZ AR VRO.

KROAZ-DOUE KANAOUENNOU-BREIZ.

War don : Eouz ar ch'auel aberz ann Aotrou

A.

Ann den fur, ann den afeson
A gar he vro a wir galon.

B.

Breiz eo har bro, Bretoned omp ;
Kerou Breiz dreist-holl a dleomp.

C.

Kement ho c'bar a dle c'hoanet
Rei d'ezhi enor ha brudvad.

D.

D'ezhi en deuz roet enor
Ann aotrou en deuz great eul leor ;

E.

Eul leor, o lastum, tro-war-dro,
Kaera kanzouennou ar vro.

F.

Fallec eo bet d'ezhan diskouez
N'ed'omp ket sod, ken-nebeut gouez.

G.

Gouizont a rai bremia re ker
Hag hen 'deuz spered ar c'hous.

H.

Hi bayare : e na vleuni mad,
Nemed greun dihabet, avad. :

I.

Ghetu ar greun, na vleuni ket :
Kalon digar ann den kaled.

C'H.

G'hoarxit c'hoaz ouz omp, Gallaouet,
G'hoarzin c'houero eo a reflet.

J.

It da glask, ebarz ho keriou,
Gwersioù ker kaer hag hor gwersioù.

K.

Josou meuz, ha neter ken,

Er c'heriou bras, a glask anp den.

L.

Labourat a ra d'ar zuhou.
D'al lun a ia d'ann tavarion.

M.

Mervel a ru, pa zeu he zez,
Ken dizomj ével eul loen gouez.

N.

Ne ked evelse e vevomp ;
Bretoned ha Kristenien omp.

O.

O Skuilla c'houez war ann douar,
Hon euz sonj a venez kalvar.

P.

Pa skuillomp, avad, lommon c'houez,
Ho doug da roue hon elez ;

R.

Roue ar zent hag sun dud paour,
Ho mir enn eunn orseig aour.

S.

Sellet a m bemdez out ho :
Pa vezò swalc'h, hor gelvo.

T.

Troi a recomp eta hon ene
Hag hor lagad, war-zu ann ne.

U.

Un deiz az imp d'ar baradoz,
Da veuli Doué deiz ha noz.

V.

Va zud vad ! eno e kanomp !
Eno gwersioù kser a glovimp !

W.

War ann trevez ha war st-lano,
ENN eur c'hortoz, ni a gano.

Z.

Ze a rai dudi d'hor spered,
Er poaniou kalet euz ar bed.

ALI D'AL LENNER,

Evel n'euz nag Y, nag X, n'euz ivex na C distak na g, e brezoneg ; al lizeren K a vez lekost evit ann diou lizeren-ze, ha skriya a rex : kentel, ket, kas, kiz, koz, kuz, kristen, keoz, etc., e-leac'h quenit, queit, cass, qui, soz, euz, christien, croas, etc., a gaver skrivel velhenn e meur a levr brezoneg heb rez.

Ar g, e brezoneg, a lekcar dirag E ha dirag I, evel dirag A, O, U ; ha skrivet a vez : git, e-leac'h guiz, ger, e-leac'h quer, treger, e-leac'h treguer, oged, e-leac'h egued, genou, e-leac'h guenou.

Ann diou V, staget evelhenn W, a dall aliez kement hag eur V heb-ken, e Leon, ha ke-

ment hag OU e Treger hag e Kerne-Huel. Al Leoniz a lenn var ar gerik tour, sun Tregeriz hag ar Gerneviz a lenn ouar. Darn a lavar ar venc'huz, diouz hano santel ar venc'huz, darn a lavar ar ouerc'huz. Ann Wa dal c'houz aliez U e Kerne : ar Gerneviz a lavar : guech, gueññ ha gueir, diouz ar c'homzou skrivet gueech, gueññ ha gueir ; ar re-all a lavar gouech, gueññ ha gouir : peh bro a lenn hervez he giz. Ar pez a zo red eo heulia eur réz zo hevelep hag hervez ar skand-vad, evel m'en deuz gourc'hennet d'ar veleien eun cultiver kaer meurbed anc Aotrou'n eskop a Gernez per.

BARZAZ

PL

GANAOUENNOUN BREIZ

DASTUMET ENN ENOR D'AR VEO,

GARD

THÉODORE HERSART DE LA VILLEMARQUÈ

HA NOULET GAND TAOLENNOU

ERNEST BOYER.

D'AR VRETONED.

Red eo rei da c'houzout d'ann holl guitibunan
Ar pez a vad a zonj diwarbenn al leor-man
Eur Roue, daou Eskob, hag ar Pab he-unan.

Roue braz Prusia en deveuz lavaret
D'ann denjentil iaouang en deuz ho dastumet
« Gwersiou Breiz a laka va spéred souezet ! »

Ann eskop a Gemper, hag hini Sant-Brieg :
« N'euz netra, eme-z-ho, skrivet e brezonek
« Enn eunn doare ker kaer ha ker meuleudiek. »

Lavaret en deveuz ar Pab, hon Tad santel :
« Biskoaz n'am euz lennet kanaouennou evel
« Ar re pere a gan ann dud e Breiz-izel. »

Petra lavaret ken ? Hag hen n'euz ket skrivet
Roue santel David, enn amzer dremenet ?
« Neb a gan a ra mad, hag a vezò salvet. »

Kənomp eta, Breiziz, war vor ha war zouar
Kanaouennou hor bro pere n'euz ked ho far ;
Hag enor braz da Vreiz ha da gement he c'har !

KENTEL

DIWARBENN KANAOUENNOC BREIZ.

Ann denjentil iaouank pehini en deuz dastumet kanaouennou Breiz, oa eunn novez, ekorn ann oaled, eunn ozac'h koz o kana diraz-han, amezeien o selaou, evel ma welit enn daolen diaraog. Goude ma en devoa ann ozac'h kanet, hag ann denjentil skri vet, ann den koz a gomzaz evelhenn : — Klevet am euz, va mal, eme-z-han, penoù hoc'h enz great, evid re kör, eunn diñab ka-

naouennou euz ar vro, ha penaoz int bet kavet ker kaer gand ann dud desket mad, e pevar c'horn ar bed, na glever a bep tu nemed meuli ar Vretoned. Ha perag na rit-hu ked eunn dibab-all, evid ar Vretoned ho-unan, c'houi pehini a gar anezho evel ma oc'h karet gant-ho? Mar kirit me rei d'e-hoc'h eunn ali : eunn dra deread a ve, lakaat moula hor c'hanaouennou, hini bag hini ; hag e vent kavet da brena digand ar ganerien pe digand al levrierien, evel ar c'hanaouennou-all. Ann dud ho e'baffe, er pardoniu pe er foariou, da gas gant-ho d'ar ger : plijadur vraz e rafe d'anu neb a oar lenn ho c'havout skrivet, abalamour n'int ked anavezet penn-da-benn gand ann holl, ha n' int ket kanet ervad e peb leac'h. Hag o veza bet prenet, na vent ket taolet a gostez evel koz-rimolennou zo ; neb aoun ! Miret e vent ; ha pa ve eunn nebeudik mad anezho, e c'hall-fent beza kaset da eul levrier bennag, da staga ann eil diouc'h e·ben, ha da lakaat eur golo war-n-ezho ; ha great eul leor kaer hag a rafe dudi d'ar Vretoned, selu !

— Ober a rafe, avad ! — eme ann amezeien enn eur vouez.

— Tad koz, a respontaz ann aoirou, pellik zo abaoe e leverer penaoz ann dud deuet enn oad, a zo furoc'h evid ann dud iaouank ; kredi a rann. Biskoaz na vije deuet em spered ar pez a aluit ac'hanoun da ober ; heulia a rinn hoc'h ali, heb mar, ha bennoz Doue d'e-hoc'h ! Me a lakai moula diwar va c'houst evid ar bobl kanaouennou ar vro ; ha ne ket war baper stoup e vezint moulet na ken-nebeud gand lizerennou koz, na ken-nebeud gand koz-liou ; pell a-ze ; moulet e vezint war baper gwenn-kann, ha

gand lizerennou nevez-lamm, ha gand liou mad; ha moulet e Paris, gand ann hini a zo mestr war ann holl voulerien.

Petra zonj d'e-hoc'h, tad koz? Ha mad a vezokement-se? Koulskoude ouspenn e rinn. Me rai evid al labourerien ar pez n'ameuz ket great evid tud ker : brema eo deut ar c'hiz lakaat taolennou war leoriou ann dudchentil; mad! me a lakai, ober taolennou kaeroc'h e'hoaz war ar c'hanaouennou a likinn moula evid ann dud diwar ar meaz; hag evel n'int ket pinvidik, siouaz, d'ezho! hi a gavo ar c'hanaouennou-ze da brena, loden ha loden, pa girint, marc'had mad, priz al liou, ar paper, hag ann taolennou; netra ken; ha c'hoaz e vijent roet evit netra d'ezho paneved d'ar mizou braz, paneved d'ar pez a zo red pea d'ar voulerien, d'ann taolenerien ha d'al levrierien, kerkouls ha d'ar ganerien baour.

Evelse e komzaz ann aotrou.

— Mar teuit a-benn euz a gement-ze, eme ann den koz, e c'hallfet lavaret ho pezo great, ar pez n'euz great den-e-bed. —

Ha great en deuz avad ann denjentil iaouang evel m'en doa lavaret.

Lekeat en deuz moula kanaouennou ar vro; ha loden ha loden ho c'haver da brena, marc'had mad, digand al levrierien ha digand ar ganerien; ha setu hi.

Prenet eta ann neb a garo; kanit-ho; ha, goude ho c'hana, sellit mad ouz ann taolennou kaer a zo lekeat war-n-ezho.

Great int bet enn darn vuia gand eunn taolenner dispar, ga-
net ha maget e Breiz, bag en deuz baleet dre bevar c'horn ar vro,
o tenna war baper kizou ar Vretoned, kaera giz a zo er bed.
Hen eo a welit amà warlerec'h, o'ch ober ann taolenou, evel
ma hoc'h euz gwelet diaraeg, o skriva he ganaouennou, ann
aotrou en deuz lekeat ober taolenou evid al leor-man.

Sant Izidor, patron des labourerien, ou le arat.

AL LABOURERIEN.

Ar c'henta roueou a zo bet a oa labourerien douar. Meur a zen a vrezel, hag euz ar re ar muia brudet, enn amzer goz, a vije kavet er park o labourat ; neuze, enn hor bro-ni, ann duchentil vraz n'ho doa ket mez torri douar ; hirio ann deiz c'hoaz zoken, impalaer braz Iro Sina, a gas ann arar, he unan. Petra ken e livirinn d'e-hoc'h ? Ha né oa ket sant Izidor benniget labourer douar, enn he vuhez, hag hen

brema patrom ann dud diwar ar meaz ? Red eo eta d'ann holl guitibunan karout bag-enori eur stad a zo bet enn hi roueou, ha brezelerien brudet, ha tuchentil vraz ; eur stad a zo c'hoaz enn hi eunn impalaer ; eur stad hag a zo bet enoret gand eur zant euz ar re vrasa. Ann neb na gar ked. ha na enor ked al labourerien, a zo eta eur c'hoz-fougeer, netra ken ; ha diskouez a ra penaoz n'en deuz na deskadurez na skiant nag anaoudegez-vad zoken, abalamour ma zebr bemdez bara, heb sonjal eo bet hadet ar greundre c'houezen tal al labourerien baour. Evid ann hini en deuz dastumet kanaouennou Breiz, karout a ra euz a greiz he galon ann dud diwar ar meaz ; ho meuli a ra, ha c'hoant en deuz da ober ho mad. Dreze e laka kentel kaer al labourerien e penn ann holl ganaouennou euz ar vro. Selauit, me ho ped, va zudigou keaz :

War don : *Santez Mari mamm Doue.*

Tostait holl, Bretoned, da glevet eur gentel :
 War buhez al labourer eo bet great n'euz ket pell ;
 Eur vuhez kriz ha poaniuz ; paouez na deiz na noz !
 Hag a ren a galoun-vad da vont d'ar Baradoz.

Al labourer a labour, n'euz forz e pe amzer,
 Kouls dindan ar ienien ha dindan ann domder ;
 Pa vez erc'h, grizil, kurun, avel, glao, skourn, kazerc'h.
 Eun he bark, o labourat, daoubleget, hen gwelfec'h.

Al labourer zo gwisket, peurvuia gant lien ;
 Ne vez ket treset bemdeiz, cvel ar vourc'hizien ;
 He zillad zo truillennet, gand ann douar saetret,
 Re ker, a renk he gavoul, a skop ouz he welet.

Dishenvel meurbed eo stad ar paourkeaz labourer.
 Dishenvel dionc'h stad ann dud pere a chom e ker ;
 Re-ma ho denz kik, pesked, ha bara gwenn bepret,
 Al labourer tammou iod, bara seac'h, dour bervet.

Al labourer renk pea, pea e peb amzer,
 Pea tellou d'ar roue, beb bloaz, teir pe bedeir ;
 Pa ranko pea he vestr, ma n'eo prest ann arc'hant,
 Foar a reer gand he zanvez ; aman ann nec'hamant !

Da bea c'hoaz en deveuz obidou d'ar person,
 Evel ma'zeo ar c'hustum, kement-se zo gwirion ;
 Rei ho c'hest d'ar veleien, aluzen d'ar beorien,
 Hag, evit na faziint ket, gwir d'he zervicherien.

Al labourer c'hoaz ouspenn a vezoz tamallet ;
 Gand ann dud euz al lezen e vezoz piz skarzet ;
 Euz he nebeud a vadou e vezoz dibourc'het,
 Hag he zanvez o vont kuit n'euz ger da lavaret.

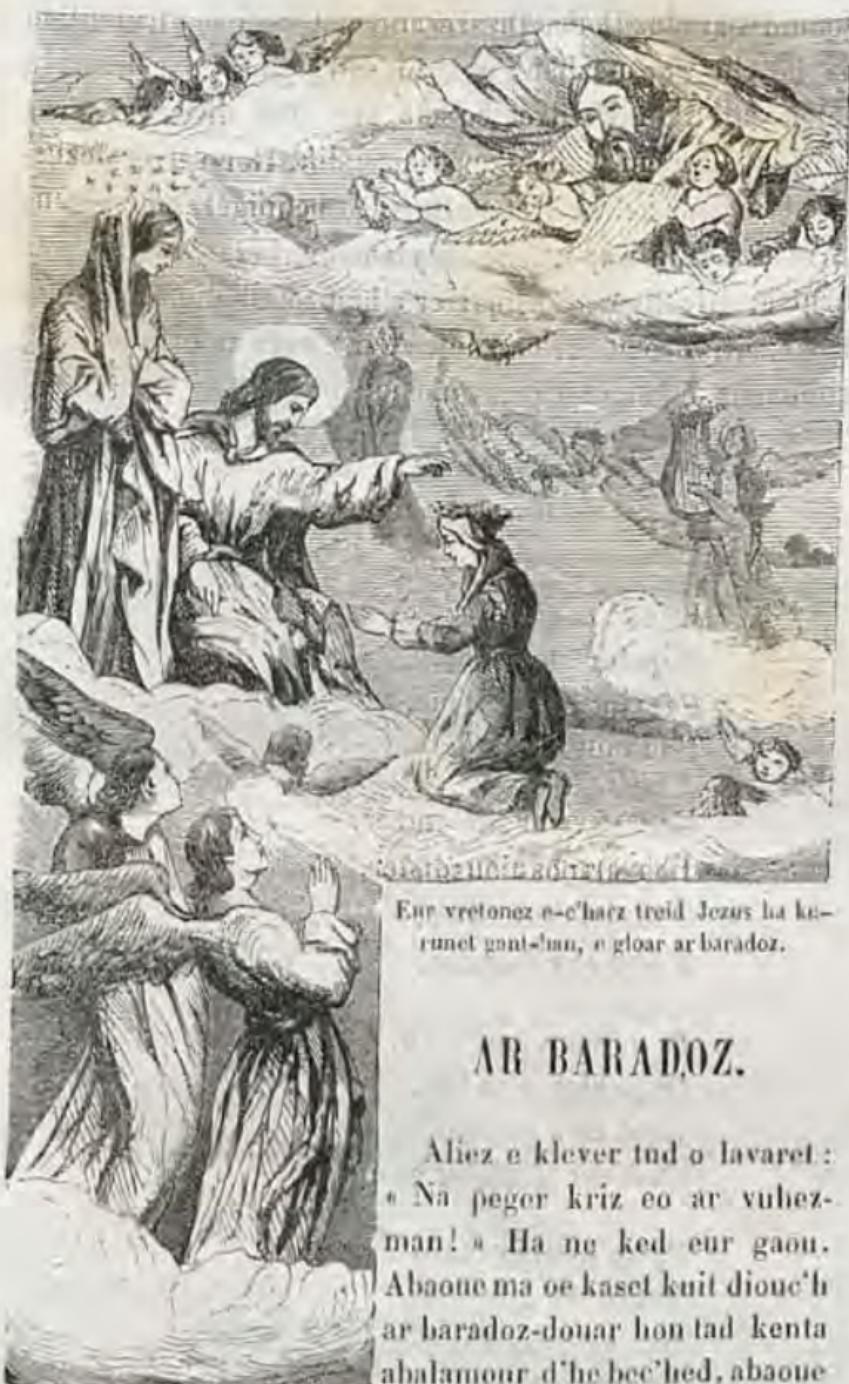
Ha mar c'hoary d'ezhan konta he arc'hant, a-wechou,
 Arc'hant en deuz dastumet gant kemend a boaniou ;
 C'hoarzin a ra ar geriz, oc'h hual anezhan ;
 Ha mar 'geller, he gigner, oc'h ober goab out-han.

ENN DIVEZ, AL LABOURER, BALEET LEAC'H MA KARO,
 E VEZO DROUK-PREZEGET, KALZ TUD HEN DISPRIJO :
 HA KOULSKOUCHE MAR TEUFE DA ZONJAL ANN DUD-MA :
 DIWAR BREAC'H AL LABOURER M'AR BED-HOLL O VEVA.

Setu hor buhez, siouaz ! hor buhez kriz meurbet,
Hor stad a zo truezuz, hor stereden ka'ed ;
Hor stad zo poaniuz meurbed ; paouez na deiz na noz !
Renomp-hi a galoun-vad da vont d'ar Baradoz.

Sant Izidor, o listroù siouech ar park gand he loened, o welet ar baradoz digor
en em danl war he zanolio.

Eur vretonez e-c'haez treid Jezus ha krunet gant-linn, e gloar ar baradoz.

AR BARADOZ.

Aliez e klever tud o lavaret :
" Na peger kriz eo ar vuhezman ! " Ha ne ked eur gaou.
Abaoue ma oe kaset kuit diouc'h
ar baradoz-douar hon tad kenta
abalamour d'he bec'hed, abaoue

ann deiz-se, eo bet red d'he vugale gouzant poan evit gounid Baradoz-Doue. Dre-ze ann neb en deuz trubuillou ha beach war-n-ezhan, a vezò salvet ma ho c'hemer a galon-vad. Hanter zalvet eo eta ann dud diwar ar meaz pere ho deuz eur vuhez ker reuzeudik. Hor salver Jezus-Krist en deuz hel lavaret : « Ra vezò benniget, eme-z-han, ar re a zo tenn war-n-ezho, abalamour, beza e ma int war hent ar silvidigez. O sonjal er c'homzou dudiuz-ze en em laouenait, Bretoned, ha kanit aliez gwerz ar baradoz, rag eunn deiz, e kemerot perz e joaiou ann env.

War eunn ton anaoc'h.

Jezus ! peger braz vo
 Plijadur ann eneo,
 Pa vint dirak Doue,
 Hag enn he garante.

Berr gavann ann amzer,
 Hag ar poaniou dister,
 O sonjal de ha noz,
 E gloar ar baradoz.

Pa zellann enn envo,
 Hag entreze va bro,
 Nijal di a garenn,
 Evel eur goulmik wenn,

Pa vo pred ar maro,
 Neuze me gimiado
 Ouz ar c'hig ankeniuz,
 Enebour da jesus,

Gand joa e c'hortoann
 Ann tremen divezan :
 Hast am enz da welet
 Jezus, va gwir bried.

Kerkent a ma vez
 Torret va chadenno,
 M'en em zavo enn er
 Evel eunn alc'houeder.

Tremen a rinn al loar
 Evit monet d'ar e'hloar ;
 Dreist ann heol, ar stered.
 Me a vez douget.

Pa vinn pell diouz ann douar,
 Traonien leun a c'hlac'hар,
 Neuze me rai eur zell
 Ouz va bro Breiz-izel :

Neuze me lavaro :
 — Kenavo d'id, va bro.
 Kenavo, bed doaniuz.
 Gand da veac'hiou poaninz :

Kenavo, paourentezi ;
 Kenavo, goanerez,
 Kenavo, trubuillo,
 Kenavo, pec'hejo !

Pelloc'h ne zoujinn ket
 Ardou ann drouk-spered ;
 Biken me n'em gollo
 Gonde pred ar maro.

Evel eur vag gollet,
 Va c'horf deuz va c'haset
 Ama, dre ann avel,
 Ar glao hag ar riel;

Maro, te' ar porzer
 A zigor d'in ar ger,
 Pa vruzun gand ann her
 Va lestr oud he rec'hier. —

Abep-tu pa zellinn,
 Kement tra a welinn
 A rai d'am daoulagad
 Ha d'am c'halon mil vad.

Perc'her ar baradoz
 Digor ouz va gortoz,
 Ar zent, ar sentezed,
 Tost d'am digemeret.

Me vo digemeret
 E palez ann Drinded,
 E-kreiz ann enorio
 Hag ar meulendio;

Hag eno, evit mad,
 Welinn Doue ann tad
 Gand he vab benniget
 Hag ar Spered meulet.

Me a welo Jezus,
 Enn eur c'his duduiz,
 O lakat war va fenn
 Ar gaera kurunen :

— Ho korvou evuruz,
 A lavaro Jezus,
 Oa tensorio kuzet
 Enn douar benniget.

Evel grizio roz-gwenn,
 Pe lili pe spern-gwenn,
 E kornig eul-liorz,
 Ed hoc'h e-kreiz va forz ;

C'houi zo, er baradoz,
 Evel bokedou roz
 A zivleun d'ar mare,
 Hag a vleun adarre. —

Evit poanio dister,
 Evit ankenio berr,
 Ni a vo peet mad
 Gand Done, hor gwir dad.

Kaer a vezog gwølet
 Ar Werc'hez benniget,
 Gand daouzek stereden
 A ra he c'hurunen.

Gwelct a raimp cuspenn,
 Gant ho peb a delen,
 Ae le hag arc'hæle
 Hell o veuli Doue.

Gwelet a raimp-ni c'hoaz
 Leun a c'hloar, leun a c'hraz,
 Hon tado, hor mammo,
 Hor brendeur, tud hor bro.

Ann holl eledigo
 War ho eskeligo,
 Ker mignon, ker ru-benn,
 A nijo dreist hor penn;

 A nijo dreist hor penn,
 Evel cunn hed gwenen
 Enn eur parkad bleunio,
 Son ha c'houez-vad gant-ho.

Euruzded heb he far !
 O sonjal me ho kar,
 C'hui a ro d'in dizoan
 E poanio ar bed-man !

Ann itron Vari hag ar m hik Jez.

MEULEUDI ITRON VARIA BREIZ,

GREAT A-NEVEZ GAND DASTUMER KANAOUENNOU BREIZ.

War dou : *Lokrist-ann-izelved*.

AU BARZ.

Paotred Treger, kanerien gaer;
Paotred Kerne, gwisket ker kaer;
Paotred Leon, flour ho prezck;
Paotred Alre, tud kalonck;

Paotred Breiz-izel, ya zud vad;
Tomm a galon, ha skany a droad;
D'in livirit, d'in livirit,
Peleac'h ooc'h bet, peleac'h ez it?

TREGERBIZ.

Mont a reomp da bardonia;
Da bardon itron Varia;
Da bardon mamm ar Vretoned,
Brasa santez a zo er bed.

KERSEVIZ HA LEONIZ, ESS EUR VOEZ.

Me labourer, me mecherour,
Me zo soudard, me devézour,
Me zo mevel, me zo matez;
Ni ia da welet hor mestrez.

EURN DREGERIADEZ.

Me oa 'boa sez vlez, pistiget,
Gand ann drouk-penn, hep elan bed;
Eet eo kuit va zrouk-penn, breman;
Mil bennoz da vamm' ann dud klan!

EURN CHILABEG IAGUANEK.

Me amboas poan ha melkon;
(Alicz, siouaz ! hon euz-ni !)
Gant-hi em oan bet dibosniel;
Ha mont a rann d'he darempred.

EUR GERNEVOD.

Me am bos klan va holl locned,
Pa bediz mamm Doue ganet,
Ganet etre daou aneval;
Ha denet int da vad raktal.

EUL LEONARD.

Me oa em cui lestr o veuzi,
Pa n'em westliz da vont d'he zi;
Ar Werc'hez o deuz va e hivel;
Me a heman d'he darempred.

EUR GERNEVODEZ.

M'em boa va mamm war he gwele
He dorn em dorn, me a wele;
Me gan breman, deut eo da vad!
Gwerch'ez vari, trugarekat!

EUR VARM.

M'em boa va mab enn he gavel,
Hag hen ien, o vont da vervel;
D'ar Werc'hez he westliz timad;
Hag hen iac'h ha laouen, avad!

TED ALL.

Me a oa mud, hag e komzann;
Me oa bouzar, hag e klevann,
Me a oa dall, ha me a wel;
Mil bennoz d'ar Werc'hez santel!

EUR GWENEDAD.

Me oa enn Aljer, er brezel,
Pell, siouaz ! euz a Vreiz-izel;
Ha me d'ann douar diskarret
Gand eann tenn kanol am boa bet.

Ha me sellat ouz ann envon,
O skuilla goed a bousdou;
Ha me gervel mamm ar Salver:
D'e-hoc'h en em westlann, mamm dener.

Ne oaked ar gomz lavaret;
Ar Werc'hez a zo diskennet,
Ha gand ho disouarn lerniget
Va gouliou e deuz sarret.

Pa'z ounn distroet war va c'hiz,
Gwerch'ez, me roi tro hoc'h iliz,
Diarc'hen kouls ha diskabel,
Em roched goadeg a vrozel.

Obl ne ket gaou a lavarez
Ann tadou santel a skrivaz;
• Biskez den n'en deuz ho pedet,
Gwerch'ez, heb beza selsouet. •

ANN BOUZ ENN EUR YOUEZ.

Selaouit c'hoaz ar Vretoned,
Pa vezò pred beza barnet ;
Pedit neuze c'hoaz evid-omp ;
E-c'harz ho treid her goulennomp.

Livirit d'ezhan : « va mab keaz
Dre va diou-vron ha dre va leaz.
Dre ar c'hov en deuz ko touget ;
Digorit d'ezho, me ho ped.

Tud a Vreiz-izel int, tud paour,
Tud vad, brevet gand al labour ;
Tud a dorre gand ann alsr,
Dre c'honezen ho zai ann douar.

Awalch, awalch ho deuz c'honezet ;
Poaniou awalch ho deuz-hi bet ;
Awalch ho deuz skuillet daelou ;
Beit d'ezho perz enn ho joniou. »

Neuze 'teni Doue da respont :
« Dont tre enn envou ec'h hallont ;
Karout a rann ar Vretoned,
Pa garont ya mammenniget. »

AR BABY.

Na kaer eur pardon, tudigou,
A vezò pardon ann envou !
Na dispar ann offeren-bred
A vezò enn envou kanet !

Ann neb en deuz great ar werz-man,
A leverer *Borzh* anezhan,
Dre ma eo desket, lis mi oar
Ober kanaouenanou, ja gar.